

Strategija prilagajanja kmetijstva v občini Ajdovščina na podnebne spremembe v Vipavski dolini za obdobje 2018–2021

januar 2018

Rozalija Cvejić
Luka Honzak
Matjaž Tratnik
Katja Klančnik
Karin Kompare
Štefan Trdan
Patricija Štor
Polonca Vodopivec
Ingrid Marc
Marina Pintar

LIFE ViVaCCAdapt - LIFE15 CCA/SI/000070

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Strategija prilagajanja kmetijstva
v občini Ajdovščina na podnebne
spremembe v Vipavski dolini za
obdobje 2018–2021

Strategija prilagajanja kmetijstva v občini Ajdovščina na podnebne spremembe v Vipavski dolini za obdobje 2018–2021

uredili **Rozalija Cvejić, Karin Kompare**

avtorji besedila **Rozalija Cvejić, Luka Honzak, Katja Klančnik, Karin Kompare, Ingrid Marc, Matjaž Tratnik, Štefan Trdan, Patricija Štor, Polonca Vodopivec, Marina Pintar**

fotografije **Matjaž Tratnik**, slika 1 A–L (razen K in F), slika 2 A–D, slika 3 **Tine Pokorn**, slika 1 F

Občina Ajdovščina, slika 1 K

viri podatkov za sliko 1: podatkovni sloj občin (Geodetska uprava Republike Slovenije), podatkovni sloj vodnih teles površinskih voda (Agencija Republike Slovenije za okolje)

založnik **Občina Ajdovščina**

lektoriranje **Lektoriranje in jezikovne storitve Beti Bučinel s.p.**

oblikovanje in prelom **Tea Goljevšček**

tisk **GK Grafika d.o.o.**

naklada **150 izvodov**

Tiskanje monografije je omogočil projekt Adapting to the impacts of Climate Change in the Vipava Valley, LIFE ViVaCCAdapt – LIFE15 CCA/SI/000070.

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

338.43.02:551.588.7(497.473)
551.588.7:63(497.473)

STRATEGIJA prilagajanja kmetijstva v občini Ajdovščina na podnebne spremembe v Vipavski dolini za obdobje 2018-2021 / Rozalija Cvejić ... [et al.] ; [uredili Rozalija Cvejić, Karin Kompare ; fotografije Matjaž Tratnik ... et al.]. - Ajdovščina : Občina, 2018

ISBN 978-961-94468-0-5

1. Cvejić, Rozalija
295668992

Niti Evropska komisija niti osebe, ki delujejo v njenem imenu, niso odgovorne za uporabo podatkov iz te publikacije. Publikacija ne izraža nujno mnenja ali stališča Evropske unije.

Rozalija Cvejić
Luka Honzak
Matjaž Tratnik
Katja Klančnik
Karin Kompare
Štefan Trdan
Patricija Štor
Polonca Vodopivec
Ingrid Marc
Marina Pintar

Strategija prilagajanja kmetijstva v občini Ajdovščina na podnebne spremembe v Vipavski dolini za obdobje 2018–2021

Občina Ajdovščina
januar 2018

Podnebne spremembe so izmerljivo dejstvo. Za te spremembe je v največji meri odgovoren človek in njegova dejavnost. To zavedanje je osnova za našo prilagojenost in pripravljenost.

Pred vami je Strategija prilagajanja kmetijstva v občini Ajdovščina na podnebne spremembe v Vipavski dolini. Narejena je na podlagi Strategije prilagajanja kmetijstva na podnebne spremembe v Vipavski dolini, ki je eden izmed ključnih dokumentov projekta »LIFE ViVaCCAdapt – Prilagajanje na podnebne spremembe v Vipavski dolini«, ki ga financirata program LIFE in Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije.

»Nujno je nadaljnje nenehno vlaganje v krepitev znanja o vplivih podnebnih sprememb in načinih prilagajanja, širše sodelovanje in povezovanje, dvig izobraženosti, usposobljenosti, ozaveščenosti in informiranosti o vplivih in potrebnih ukrepih,« so letos zapisali snovalci Strateškega okvira za prilagajanje podnebnim spremembam na Ministrstvu za okolje in prostor.

Poleg spodbujanja v razvoj in krepitev znanj za izjavo stoji veliko več – vzgoja. Vzgoja najprej sebe in nato naših prihodnjih generacij. Neizogibno dejstvo je, če želimo živeti, bivati in delovati jutri, moramo stanje danes poznati, ga ozvestiti in ovrednotiti. Situacija od nas zahteva ne le ohranjanje, temveč že prilagajanje. Situacija od nas zahteva temeljni premislek, kako bomo delovali in kako bomo naše prihodnje generacije pripravili na podnebne spremembe.

Zato vas prisrčno vabim k branju Strategije prilagajanja kmetijstva v občini Ajdovščina na podnebne spremembe v Vipavski dolini! Vabim vas k učenju, spoznavanju in dožemanju! In ne nazadnje, vabim vas k akciji! Vsak od nas lahko pripomore k temu, da smo kot družba boljši.

Brigita H. Štolfa
direktorica Razvojne agencija ROD
Ajdovščina

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

1

Vizija, namen
in cilji
strategije

1 Vizija, namen in cilji strategije

Vizija

Kmetijstvo v občini Ajdovščina bo do leta 2021 odporno na pričakovane podnebne spremembe v Vipavski dolini.

Namen

Namen strategije je krepitev lokalnih zmogljivosti kmetijskega sektorja za prilagajanje podnebnim spremembam, obvladovanje tveganj (suše, poplave, pozebe in močni vetrovi) in izkoriščanje priložnosti v kmetijstvu, ki jih prinašajo podnebne spremembe.

Cilji

- Povzeti strokovna izhodišča za prilaganje lokalnega kmetijstva na podnebne spremembe, podana v Strategiji prilagajanja kmetijstva na podnebne spremembe v Vipavski dolini za obdobje 2017–2021

- Opredeliti nabor prioritetnih ukrepov za prilaganje lokalnega kmetijstva na podnebne spremembe

- Podati priporočila za izvajanje ukrepov za prilaganje lokalnega kmetijstva na podnebne spremembe

Pričujoča strategija podaja kratkoročne usmeritve za obdobje 2018–2021 za prilagajanje kmetijstva Občine Ajdovščina na podnebne spremembe v Vipavski dolini. Strategija v večini ne prinaša novih ukrepov. Namesto tega določa prioriteto izvedbe obstoječih ukrepov, in sicer iz dveh razlogov. Ugotovljeno je bilo, da v preteklosti velik del prilagoditvenih ukrepov ni bil izveden kljub temu, da so bili ukrepi predvideni in da so bila za njihovo izvedbo rezervirana določena finančna sredstva. Poleg tega je bilo ugotovljeno, da so v trenutnih politikah prilagajanja predvideni številni ukrepi, za katere pa ni predvidena prioriteta izvedbe niti ni jasno določeno, kdo naj jih izvede. Avtorji strategije želimo s pristopom opozoriti, da je izvajanje finančno podprtih obstoječih ukrepov prioriteto in da je pri tem ključno razumeti, da je odgovornost za izvedbo ukrepov v družbi deljena – vsak deležnik v družbi je odgovoren prispevati svoj del. Pomembno je, da se deležniki v prostoru povezujemo. Strategija je strateški akcijski načrt.

2

Izhodišča

2 Izhodišča

2.1 Podnebne spremembe

Vipavska dolina ima izredno ugodne naravne danosti za razvoj intenzivnega kmetijstva (RRP, 2015), vendar ga ogrožajo ekstremni vremenski dogodki (suše, poplave, pozebe in močni vetrovi), ki so zaradi vpliva podnebnih sprememb vse pogostejši. Ključni dokument projekta »Prilagajanje na podnebne spremembe v Vipavski dolini (LIFE ViVaCCAdapt, LIFE15 CCA/ SI/000070)«, ki traja od 1. 7. 2016 do 30. 6. 2021 je Strategija prilagajanja kmetijstva na podnebne spremembe v Vipavski dolini za obdobje 2017–2021 (Cvejič in sod., 2017).

Rezultati šestih projekcij predvidevajo postopno povečevanje povprečne temperature zraka na območju Vipavske doline do konca 21. stoletja. Pričakuje se povečanje povprečne letne temperature v bližnji prihodnosti za 0,8 °C (0,5–1,2 °C), v sredini stoletja za 1,4 °C (1,1–2 °C) in do konca stoletja za 1,8 °C (1,4–2,4 °C). V bližnji prihodnosti je povprečje projekcij za letne čase (0,9–1 °C) podobno letni vrednosti, izjema je le pomlad z 0,5 °C. Največje razlike med projekcijami so v jesenskem času (0,2–1,3 °C). V kasnejših obdobjih so razlike med modeli večje. Za sredino in konec stoletja se predvideva najmanjše povečanje temperature spomladi (1,2 in 1,5 °C) in jeseni (1,3 in 1,8 °C) ter največje poleti (1,8 in 1,9 °C) in pozimi (1,6 in 2,1 °C). Razlike med projekcijami so najmanjše poleti (0,5 in 1 °C) in največje jeseni (1,4 in 1,6 °C) (Honzak in sod., 2017).

Povprečje projekcij podnebnih sprememb na letni ravni predvideva manjše povečanje padavin do konca 21. stoletja. Spremembe v povprečni količini padavin se zelo razlikujejo med projekcijami, a naj bi se v bližnji prihodnosti povečale za 3 % (–2–7 %), v sredini stoletja za 4 % (–1–11 %) in do konca stoletja za 9 % (0–19 %). Tudi pri letnih časih so velike razlike med projekcijami, a jih večina za vsa obdobja predvideva povečanje povprečne količine padavin pozimi (13 %, 15 % in 23 %) in spomladi (10 %, 12 % in 12 %). V poletnem času kaže na manjše zmanjšanje padavin v obdobjih 2011–2040 in 2041–2070 (–4 %, –7 %). V jesenskem času modeli ne predvidevajo izrazitih razlik. Razlike med projekcijami so izrazite v poletnem in zimskem času, ko presežejo 20 % (poletje in zima 2011–2040, poletje 2041–2070, zima 2071–2100), 30 % (zima 2041–2070), 40 % (poletje 2071–2100) med skrajnima projekcijama (Honzak in sod., 2017).

Rezultati povprečja projekcij podnebnih sprememb predvidevajo manjše povečevanje referenčne evapotranspiracije na območju Vipavske doline do konca 21. stoletja. Povečana evapotranspiracija pomeni povečanje

potreb rastlin po vodi. Povprečna letna evapotranspiracija naj bi se v bližnji prihodnosti povečala za 3 % (0–5 %), za 6 % (3–9 %) v sredini stoletja in za 6 % (2–9 %) do konca stoletja. Povečanje evapotranspiracije se pričakuje tudi v vseh letnih časih, v vseh obdobjih, najbolj v jesenskem (6 %, 8 % in 9 %) in poletnem (3 %, 7 %, 6 %) ter manj spomladi (1 %, 4 %, 4 %) in pozimi (2 %, 3 %, 6 %) (Honzak in sod., 2017).

Na podlagi analiz projekcij podnebnih modelov za 21. stoletje se večjih sprememb povprečne in maksimalne hitrosti vetra ne pričakuje (Honzak in sod., 2017), vendar je trenutna ranljivost kmetijstva na burjo v Vipavski dolini tako visoka, da zahteva takojšnjo izvedbo prilagoditvenih ukrepov (Klančnik in sod., 2017).

2.2 Možni učinki podnebnih sprememb na kmetijstvo

Kmetijstvo na območju Vipavske doline že danes ni zelo odporno na ekstremne vremenske dogodke (suše, poplave, pozebe in močne vetrove), ki imajo velike ekonomske posledice. Za občine Vipava, Ajdovščina, Nova Gorica, Renče-Vogrsko, Miren-Kostanjevica in Šempeter-Vrtojba podatki kažejo na več škodnih dogodkov. V zadnjih letih izstopajo burja leta 2012, ki je v kmetijstvu povzročila škodo 0,4 mio. EUR; suša v letih 2012 in 2013, ki je povzročila 4,5 in 4,7 mio. EUR škode; in poplava, ki je v letu 2014 v kmetijstvu povzročila škodo v vrednosti 5,6 mio EUR (URSZR, 2016).

Izpostavljenost kmetijstva na podnebne spremembe je zelo velika. Podnebne spremembe in z njimi pogojeni ekstremni vremenski dogodki (veter, poplave, suše) med drugim narekujejo vedno večja tveganja tako za poškodbe na pridelkih kot tudi na kmetijskih objektih. Negativni učinki, ki jih prinašajo, so zgodnejši konec rastne dobe, spremembe vrst in sort kmetijskih rastlin, spremembe lokacije pridelave (pridelava na višjih legah, območjih z višjo nadmorsko višino), povečanje povpraševanja po vodi zaradi spremenjenih padavinskih vzorcev, višjih temperatur in večje evapotranspiracije. Med učinki najdemo tudi nekaj pozitivnih, kot so zgodnejši začetek rastne dobe (v kolikor mu ne sledi pozeba), spremembe količin in kakovost pridelkov, medtem ko so poškodbe na pridelkih in proizvodnji zaradi povečane pojavnosti škodljivcev in bolezni razmeroma zanemarljive.

2.3 Vodne danosti

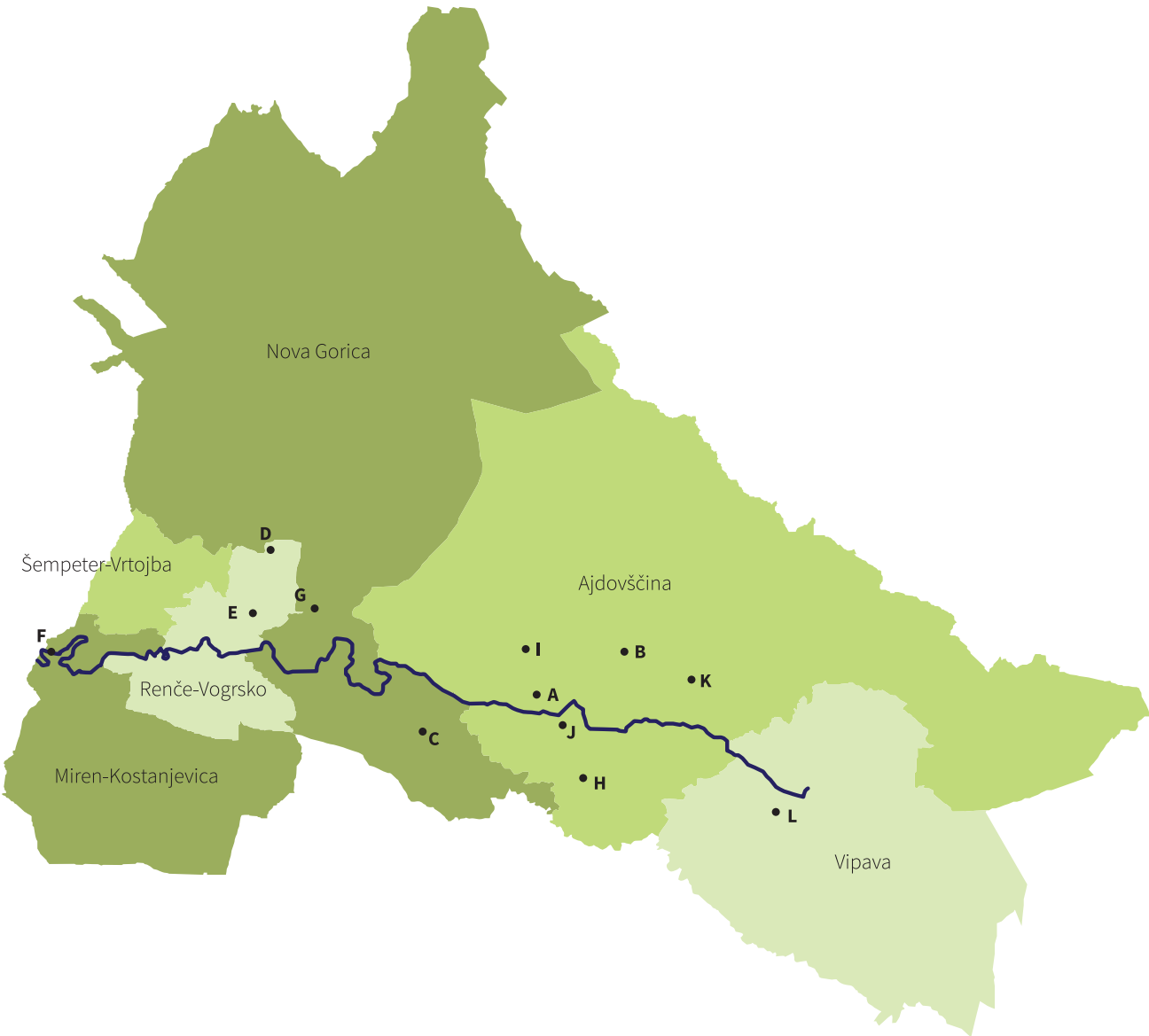
Rastlinska pridelava je odvisna od razpoložljivosti vode. Izhodišče za rabo vode za namakanje iz vodnih teles površinskih in podzemnih voda je ugodno, medtem ko je neugodno za rabo vode iz močno preoblikovanih vodnih teles. Izhodišče za rabo vode za namakanje na vodnih telesih površinskih voda Hubelj, Vipava Brje-Miren in Vipava povirje-Brje je dobro, saj sta tako kemijsko kot ekološko stanje ocenjeni kot dobri. Zmeren ekološki potencial daje neugodno izhodišče za rabo vode za namakanje iz močno preoblikovanega vodnega telesa zadrževalnik Vogršček kljub dobremu kemijskemu stanju. Izhodišče za rabo vode za namakanje iz vodnih teles podzemnih voda Goriška Brda in Trnovsko-Banjška planota je kmetijsko in ekološko ugodno, a je odvisno od dostopnosti vodnega vira, njegove zanesljivost in izdatnosti (Cvejić in sod., 2016).

Ne glede na to vemo, da se v praksi pojavljajo problemi razpoložljivosti vode. Vzroki so nerazvit sistem razporejanja vode (pomanjkanje namakalnih sistemov) ali slabo delovanje namakalnih sistemov. Ponekod so vodi viri v poletnih mesecih tako omejeni, da je v prihodnje potrebno razmišljati tudi o sistemu ponovne uporabe vodnih virov (prečiščene odpadne vode iz čistilnih naprav).

2.4 Obstoječe dobre prakse prilagajanja na podnebne spremembe

Na območju Vipavske doline najdemo nekaj dobrih praks prilagajanja na suše, poplave, pozebe, močne vetrove in točo (Slika 1).

Med te prištevamo (I) namakanje, lokalno zadrževanje vode, vključevanje ureditve novih vodnih virov v lokalne razvojne dokumente, preizkušanje in postopno uvajanje novih rastlinskih kultur in sort odpornih na višjo temperaturo zraka in veter ter lokalno spremljanje agro-meteoroloških spremenljivk za večjo odpornost na pomanjkanje vode, sušo, delno na poplave in pozebe, (II) dobro ohranjene in funkcionalne odseke zelenih protivetrnih pasov, načrtovanje primerne opore rastlinam, gojenje v zavarovanih prostorih, uvajanje ohranitvenih načinov obdelave tal (minimalna obdelava, reducirana obdelava, pozna obdelava, ozelenitve medvrstnih prostorov in ostalih obdelovalnih površin) za zaščito pred burjo in (III) protitočne mreže za zaščito pred točo (Tratnik in Papež, 2017; Tratnik in sod., 2017).

Slika 1
Nekatere od dobrih praks prilagajanja na podnebne spremembe na območju Vipavske doline:

- A protitočne mreže
- B zelen protivettni pas
- C primerna opora rastlinam
- D zavarovani prostori
- E namakanje z mikrorazpršilci
- F kapljično namakanje in protitočna mreža

- G veliki zadrževalnik vode
- H mali zadrževalnik vode
- I načrtovani zadrževalnik vode
- J zatavljanje medvrstnih prostorov v trajnem nasadu
- K poskusni nasadi eksotičnih rastlin
- L spremljanje agro-meteoroloških spremenljivk (Tratnik in Papež, 2017).

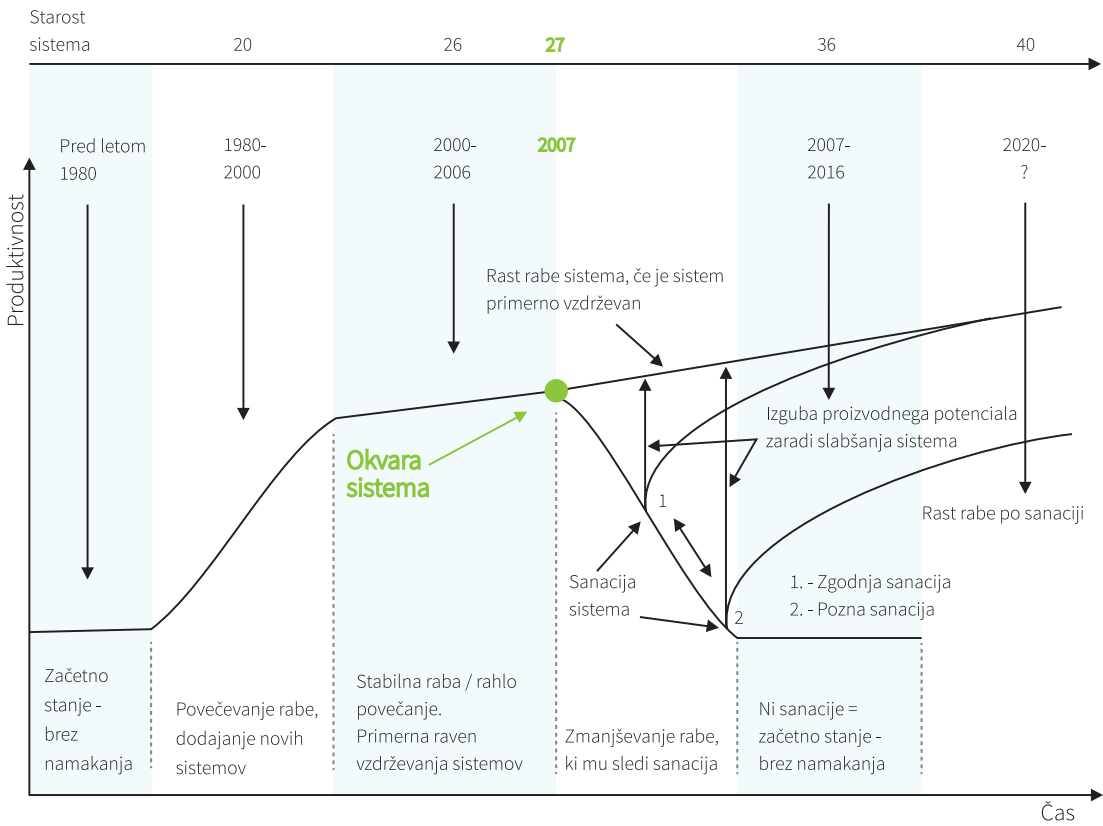
Nekateri ukrepi so izvedeni, a je njihovo delovanje pod potenciali zaradi slabe kakovosti povezane s pomanjkljivim vzdrževanjem ali dotrajanostjo ter krčenjem obsega ukrepov, kar znižuje učinkovitost ukrepov. Med njimi so obstoječi protivetrni pasovi, med katerimi so nekateri popolnoma izkrčeni ali z omejeno funkcionalnostjo (Slika 2).

Slika 2
Najpogostejše pomanjkljivosti zelenih protivetrnih pasov v Vipavski dolini so
A neizpolnjen vertikalni profil v protivetrnem pasu
B prekinjen protivetrni pas v koridorju daljinovoda
C vrzel v protivetrnem pasu
D propadajoča drevesa
E izkrčen protivetrni pas.

Protivetrni pas na Lokavškem polju je primer dobro ohranjenega protivetrnega pasu (**F**) (Tratnik in sod., 2017).

Sem prištevamo tudi dolgotrajno sanacijo pregrade Vogršček, pravilno delovanje katere je pomembno za večji del obstoječih namakanih območij na območju Vipavske doline (Cvejić in Pintar, 2017). Težave z zadrževalnikom Vogršček so se začele 27 let po njegovi izgradnji (Slika 3). Začetek sanacije je stekel takoj po tem, a je proces dolgotrajen. Iz faze ugotavljanja vzroka puščanja pregrade zadrževalnika ter sprememb organizacije odjemnega mesta za vodo (odjem iz talnega izpusta) je proces prešel v fazo zagotavljanja projektne dokumentacije za sanacijo poškodbe pregrade in bo po pričakovanjih v naslednjih letih prešel v fazo izvedbe sanacije. Vzporedno s tehnično sanacijo poteka tudi proces prenosa lastništva namakalnega sistema Vogršček z države (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS) na občine v Vipavski dolini.

Slika 3
Stopnje rasti in zmanjšanja produktivnosti zemljišč v odvisnosti od delovanja, vzdrževanja in upravljanja namakalne infrastrukture (prirejeno po Tratnik, 2015).

2.5 Politika prilagajanja na podnebne spremembe

Prilagajanje podnebnim spremembam in blažitev podnebnih sprememb se vse pogostejše vključuje v državne strateške dokumente najrazličnejših področij. Pri pregledu obstoječih dokumentov in modelov upravljanja je bilo znotraj sklopa »kmetijstvo in gozdarstvo«, identificiranih 93 ukrepov, kar predstavlja skoraj 60 % vseh identificiranih ukrepov. Število ukrepov namenjenih neposrednemu in/ali posrednemu prilagajanju na podnebne spremembe se je v obdobju (2014–2020) glede na pretekla obdobja (1991–2006 in 2007–2013) povečalo. Vendar se v povprečju kar 1/3 načrtovanih ukrepov ne izvede, kar nakazuje na velik implementacijski deficit politike prilagajanja podnebnim spremembam. Še zlasti problematični so ukrepi, ki za uspešno izvedbo zahtevajo koordinirano delovanje več deležnikov hkrati (Kompare in Klančnik, 2017).

2.6 Ranljivost kmetijstva v Vipavski dolini na podnebne spremembe

Na podlagi ocene izpostavljenosti, občutljivosti in prilagoditvene sposobnosti je z visoko stopnjo zaupanja ocenjeno, da je ranljivost kmetijstva na območju Vipavske doline na podnebne spremembe velika. Razlog za to je v veliki izpostavljenosti (učinki podnebnih sprememb so pretežno negativni, nekaj je tudi pozitivnih in zanemarljivih) in veliki občutljivosti na podnebne spremembe ter nizki sposobnosti prilagajanja. Velika občutljivost izhaja iz visoke pogostosti pojavljanja ekstremnih vremenskih dogodkov, velikega obsega škode, ki jih ti povzročajo, in analize problematike izvajanja praks upravljanja s sušo, poplavami in vetrom. Nizka sposobnost prilagajanja izhaja iz dejstva, da so ukrepi prilagajanja sicer načrtovani, vendar se še ne izvajajo v celoti ali pa na koncu programskega obdobja neke politike ostanejo neizvedeni (Klančnik in sod., 2017).

3

Pristop k
opredelitvi ukrepov
za prilagajanje
kmetijstva na
podnebne
spremembe

3 Pristop k opredelitvi ukrepov za prilagajanje kmetijstva na podnebne spremembe

Pri oblikovanju seznama ukrepov za prilagajanje kmetijstva na podnebne spremembe so bili upoštevani naslednji strateški in izvedbeni dokumenti:

- Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020 (PRP, 2017);
- Načrt upravljanja voda na vodnem območju Donave za obdobje 2016–2021 (NUV, 2016);
- Načrt upravljanja voda na vodnem območju Jadranskega morja za obdobje 2016–2021 (NUV, 2016);
- Regionalni razvojni program Severne Primorske (Goriške razvojne regije) 2014–2020 (RRP, 2015);
- Načrt razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2023 in Program ukrepov za izvedbo načrta razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2023 (NRN, 2017).

Pri določanju najpomembnejših ukrepov z vidika prilagajanja kmetijstva na podnebne spremembe smo izhajali iz:

- analize ranljivosti kmetijstva na podnebne spremembe (LIFE ViVaCCAdapt, akcija A.1),
- procesa posvetovanja z javnostmi (občine, strokovne inštitucije s področja kmetijstva in varovanja narave in voda, pridelovalci) (LIFE ViVaCCAdapt, akcija C.1),
- analize vetrovnih razmer in problematike zelenih protivetrnih pasov (LIFE ViVaCCAdapt, akcija C.3) in
- strokovne presoje pomembnosti ukrepov v kontekstu prilagajanja kmetijstva na podnebne spremembe (LIFE ViVaCCAdapt, akcija C.1).

Pomen ukrepov v kontekstu prilagajanja lokalnega kmetijstva na podnebne spremembe je ocenil vsak raziskovalec posebej z uporabo petstopenjske lestvice od 1 (ni pomemben) do 5 (zelo pomemben). Končna ocena pomembnosti ukrepa je bila pridobljena na podlagi izračuna povprečja iz vseh podanih ocen za posamezni ukrep. Tako je bil iz prvotnega nabora ukrepov oblikovan ožji in s tem lokalno pomemben nabor ukrepov.

Iz preučitve problemov, ki se pojavljajo v Vipavski dolini v povezavi s prilagajanjem na podnebne spremembe, in preteklih študij podpornih dejavnikov za izvedbo ukrepov prilagajanja na podnebne spremembe izhaja, da je pri izvedbi ukrepov prilagajanja na podnebne spremembe med drugim odločilnega pomena mehanizem oz. način, na katerega se ukrep izvaja. Ločimo ukrepe, ki zahtevajo aktivacijo manj deležnikov, in sicer le na eni do dveh ravneh, in takšne ukrepe, ki zahtevajo aktivacijo večjega števila

Pristop k opredelitvi ukrepov
za prilagajanje kmetijstva na
podnebne spremembe

deležnikov, in sicer na več različnih ravneh ter njihovo koordinirano delovanje. Ker se moč deležnikov, interakcija med njimi in prevladujoča raven delovanja deležnikov med ukrepi razlikujejo, smo začetni nabor ukrepov primerjali še po krajini deležnikov na podlagi treh parametrov:

- moč deležnika (0 = pri ukrepu ne sodeluje; 1 = majhna, je zelo pomemben za izvedbo, a deluje pri izvedbi le občasno; 2 = srednja, deluje pri izvedbi redno in v ključnih trenutkih; 3 = velika, za izvedbo zelo pomemben, saj ima ključno vlogo pri financiranju ukrepa ali ukrep celo izvaja),
- potrebna interakcija med deležniki (zelo redka, pogosta in zelo pogosta) in
- prevladujoča raven delovanja deležnika (mikrolokalno, lokalno in na ravni države).

Kvalitativne ocene so posamezno podali sodelujoči raziskovalci. V primeru nasprotujočih ocen smo skozi proces razprav prišli do enotnih ocen. Ukrepe M4.3, M10.1, P1 in DP2 smo podrobneje obravnavali tudi na delavnicah z občinami, strokovnjaki in kmeti. Na podlagi ocen smo s pomočjo programa R za vsak ukrep vizualizirali krajino deležnikov (priloga 1).

4

Ukrepi in
strateški
akcijski načrt
za njihovo
implementacijo

4 Ukrepi in strateški akcijski načrt za njihovo implementacijo

Ukrepe smo na podlagi lokalnega pomena in posveta z deležniki, ki je potekal med 18. 12. 2017 in 11. 1. 2018., razdelili v tri prioriteta področja ukrepanja.

Vsi ukrepi skupaj s cilji, kazalniki in prispevkom k manjši ranljivosti na podnebne spremembe so prikazani v Prilogi 1.

4.1 Prvo prioriteta področje ukrepanja

- 1. ukrep:** Naložbe v infrastrukturo, povezano z razvojem, posodabljanjem ali prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva (M4.3),
- 2. ukrep:** Razvoj namakanja v Vipavski dolini in Goriških Brdih (R2),
- 3. ukrep:** Spodbujanje učinkovite in trajnostne rabe voda (R5a),
- 4. ukrep:** Naložbe v kmetijska gospodarstva (M4.1),
- 5. ukrep:** Demonstracijske aktivnosti (M1.2),
- 6. ukrep:** Naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetskih dejavnosti (M6.4),
- 7. ukrep:** Naložbe v predelavo/trženje in/ali razvoj kmetskih proizvodov (M4.2),
- 8. ukrep:** Izvajanje kmetsko-okoljsko-podnebnih ukrepov (M10.1),
- 9. ukrep:** Ohranjanje, trajnostna raba in razvoj genskih virov v kmetsjstvu (M10.2),
- 10. ukrep:** Preizkušanje gojenja novih rastlinskih vrst oz. kmetskih sort (DP1),
- 11. ukrep:** Ustanovitve skupin in organizacij proizvajalcev v kmetskem in gozdarskem sektorju (M9.1),
- 12. ukrep:** Celostne obnove protivetrnih pasov v Vipavski dolini (DP2),

13. ukrep: Večja aktivacija sredstev slada za podnebne spremembe za izvedbo preventivnih protipoplavnih ukrepov (P2),

14. ukrep: Večja aktivacija sredstev kohezijskega in regionalnega sklada EU ter čezmejnega sodelovanja (Cross-Border cooperation) in drugih programov EU v finančni perspektivi 2014–2020 za izvedbo preventivnih protipoplavnih ukrepov vključno z aktivacijo sredstev (P1),

15. ukrep: Večja aktivacija sredstev iz Programa razvoja podeželja v finančni perspektivi 2014–2020 za izvedbo preventivnih protipoplavnih ukrepov (P3),

16. ukrep: Zvišanje poplavne varnosti območja ob reki Vipavi (R3),

17. ukrep: Priprava izbora kazalcev za razglas različnih stopenj jakosti in pragov suš/pomanjkanja vode (OS3.2b8),

18. ukrep: Sodelovanje med različnimi akterji s področja kmetijstva in razvoja podeželja za skupno ukrepanje za blažitev podnebnih sprememb ali prilagajanje nanje (M16.5) (razen evropskega partnerstva za inovacije).

Ti ukrepi bodo dvignili znanje na področju trajnostne rabe voda in razvoju nove in posodobitve obstoječe infrastrukture namenjene učinkoviti rabi voda (1.–3. ukrep). Omogočili bodo druge infrastrukturne investicije, kot so protitočne mreže in rastlinjaki ali pridobivanje električne energije iz obnovljivih virov energije, ki prav tako pripomorejo k prilagajanju kmetijstva na podnebne spremembe (4. ukrep). Njihova izvedba bo temeljila na tesni interakciji več deležnikov na različnih ravneh in njihovem usklajenem delovanju. Pri izvedbi 4. ukrepa bodo imela ključno vlogo kmetijska gospodarstva, pri nekaterih investicijah pa jim bodo pomagale storitve projektantov in strokovnjakov lokalne kmetijske svetovalne službe (1. ukrep).

Pri izvedbi 5. ukrepa bodo imeli ključno vlogo za izvedbo tečajev, delavnic, predavanj in praktičnih prikazov za to usposobljeni izvajalci. Glede na predhodno izražene potrebe po dvigu znanja na področju rabe različnih namakalnih tehnik bodo skozi ta ukrep v partnerstvu z ostalimi akterji izvedli demonstracijske projekte za prikaz učinkovite rabe različnih namakalnih tehnik, kar je eden od prioriteten ukrepov Načrta razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu v Republiki Sloveniji do leta 2021.

1. in 2. ukrep nimata prave osnove, če se ne izboljša sposobnost skupnega nastopa na trgu, zaradi česar je pomembna izvedba 6., 7., 11. in 22. ukrepa. Za lokalno kmetijstvo je zelo pomembno izvajanje kmetijsko-okoljsko-podnebnih ukrepov (8. ukrep) za gospodarjenje s kmetijskimi zemljišči na način, ki zmanjšuje negativne vplive kmetovanja na okolje, prispeva k blaženju učinkov in prilagajanju podnebnim spremembam ter zagotavlja izvajanje družbeno pomembnih storitev in neblagovnih javnih dobrin. Za blaženje podnebnih sprememb je še zlasti pomembno izvajanje operacij s področja poljedelstva in zelenjadarstva, sadjarstva, vinogradništva, trajnega travinja in vodnih virov, za prilagajanje na podnebne spremembe pa reja lokalnih pasem, ki jim grozi prenehanje reje, ter ohranjanje rastlinskih genskih virov, ki jim grozi genska erozija (vključno z 9. ukrepom). Za izvajanje ukrepa je ključna kmetijsko-svetovalna služba, ki je osrednji podporni deležnik pridelovalcem, ki se prijavljajo na ukrepe in jih potem tudi izvajajo, razen za 9. ukrep, kjer imajo ključno vlogo raziskovalne inštitucije.

Občina Ajdovščina bo nadgradila in nadaljevala projekt preizkušanje gojenja novih rastlinskih vrst oz. kmetijskih sort odpornih na podnebne spremembe (10. ukrep).

Lokalno podnebno pomemben ukrep, ki v obstoječih dokumentih ni predviden in nima finančnega pokritja na podlagi sodelovanja z javnostmi, je ukrep celostne obnove zelenih protivetrnih pasov (12. ukrep).

Ob pomoči lokalnih skupnosti, kmetijskih strokovnjakov in strokovnjakov svetovalne službe bo ukrep predlagan za vključitev v novo perspektivo Program razvoja podeželja po letu 2020 ali druge razvojne programe. Tako bodo omogočena sredstva za celostno obnovo in razvoj protivetrnih pasov v Vipavski dolini.

Naslednji pomemben sklop je 13.–16. ukrep, ki je ključen za ureditev poplavne varnosti v Vipavski dolini. Pri izvedbi ukrepov imajo občine potencialno veliko vlogo zaradi aktivacije sredstev iz kohezijskega in regionalnega sklada EU ter čezmejnega sodelovanja.

Izjemnega pomena je tudi izvedba 17. ukrepa, pri čemer lokalni deležniki nimajo predvidene močne vloge in je njegova izvedba odvisna od ministrstva pristojnega za okolje in prostor ter organov v sestavi. 18. ukrep je namenjen spodbujanju sodelovanja med različnimi akterji s področja kmetijstva in razvoja podeželja za skupno ukrepanje za blažitev podnebnih sprememb ali prilagajanje nanje.

4.2 Drugo prioritetno področje ukrepanja

19. ukrep: Naložbe v odpravo škode in obnovo gozdov po žledolomu v letu 2014 in ureditev gozdnih vlak potrebnih za izvedbo sanacije gozdov (M8.4),

20. ukrep: Odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov – Odprava škode in obnova gozdov po naravni nesreči (M8.4),

21. ukrep: Izvajanje ukrepov, ki zvišujejo dobrobit živali, na primer reja z izpustom in paša (M14.1),

22. ukrep: Horizontalno in vertikalno sodelovanje med udeleženci v dobavni verigi za vzpostavitev in razvoj kratkih dobavnih verig in lokalnih trgov (M16.4),

23. ukrep: Diverzifikacija kmetijske dejavnosti v zvezi z zdravstvenim varstvom, socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost, ter izobraževanjem o okolju in hrani (M16.9),

24. ukrep: Lokalni razvoj v okviru pobude LEADER – Pripravljalna podpora (M19.1),

25. ukrep: Izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (M19.2),

26. ukrep: Izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine (M19.3),

27. ukrep: Poraba sredstev za tekoče stroške in stroške animacije (M19.4),

28. ukrep: Ureditve sistema podeljevanja vodnih pravic (R1a),

29. ukrep: Določitev pogojev rabe voda in uveljavitev omejitev in prepovedi (R3a),

30. ukrep: Vzpostavitev sistema za podporo odločanju o rabi voda (R1b1),

31. ukrep: Monitoring površinskih in podzemnih voda v luči doseganja dobrega stanja voda in drugih z vodami povezanih ekosistemov (OS6a).

19. in 20. ukrep in njuna pomembnost za lokalno obnovo gozdnih virov so bili obravnavani na delavnici v okviru posveta s strokovnjaki v Ajdovščini, dne 18. 5. 2017. Na področju se že izvaja, a v manjšem obsegu kot na primer v občini Postojna. Še vedno je izvedba tega ukrepa ocenjena kot zelo pomembna. Ukrep bo uspešno izveden le ob sodelovanju lastnikov gozdov, Zavoda za gozdove Slovenije in ministrstvom pristojnim za

kmetijstvo.

Enako pomembno je izvajanje ukrepov za dobrobit živali, na primer reja z izpustom in paša (21. ukrep), ki ima način izvajanja enak kot prejšnji ukrep. Sodelovanje med različnimi akterji s področja kmetijstva in razvoja podeželja za skupno ukrepanje za blažitev podnebnih sprememb ali prilagajanje nanje (22. ukrep) bo spodbudilo oblikovanje in izvajanje projektov s področja prilagajanja na podnebne spremembe, ki bodo pomagali dosegati cilje varstva narave.

23. ukrep, podukrep diverzifikacija dejavnosti na kmetiji, bo omogočil izvedbo aktivnosti, ki se nanašajo na področje izobraževanja o okolju in hrani. Ta bo doprinesel k zvišanju zavedanja o lokalni ponudbi in pomenu lokalne oskrbe trga ter tako doprinesel k razvoju lokalnega prehranskega trga, ki lahko delno zmanjša okoljski izpust toplogrednih plinov iz naslova načina oskrbe trga s hrano.

Sredstva za strateško naslavljanje lokalno specifičnih podnebnih tem bodo omogočili 24.–27. ukrep, ki spodbujajo začetek in nadaljevanje aktivnosti za oblikovanje strategije in izvajanje strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost. Te ukrepe umeščamo med kompleksnejše, saj zahtevajo oblikovanje lokalne akcijske skupine. Na območju Vipavske doline sta za obdobje 2014–2020 vzpostavljeni dve lokalni akcijski skupini – LAS Vipavska dolina in LAS v Objemu sonca. Sprejeti strategiji lokalnega razvoja akcijskih skupin naslavljata prilagajanje na podnebne spremembe v kmetijstvu posredno, in sicer skozi razvoj kratkih prehranskih verig in ozaveščanje o pomenu kratkih prehranskih verig.

Ministrstvo pristojno za okolje in prostor ter organi v sestavi bodo zagotovili strateško podeljevanje vodnih pravic za rabo vode v kmetijstvu ter tako omogočili dolgoročno varstvo voda v skladu z razpoložljivostjo vodnih virov in njihovo kakovostjo (28. ukrep). 29. ukrep določa omejitve, prepovedi in pogoje rabe vode, ki jih bodo ministrstvo pristojno za okolje in prostor ter organi v sestavi upoštevali pri podeljevanju vodnih pravic za rabo vode v kmetijstvu in tako omogočili strateško odločanje o načinu in količini rabe vode. 30. ukrep je izvedbeno odvisen od ministrstva pristojnega za okolje in prostor ter organov v sestavi in bo omogočil nadgradnjo sistema za podporo odločanju o rabi voda. Ukrep je strateški in hkrati lokalno pomemben. Izvajanje monitoringa površinskih in podzemnih voda v luči doseganja dobrega stanja voda in drugih z vodami povezanih ekosistemov (31. ukrep) je osnova za strateško odločanje o razpoložljivosti vodnih virov za rabo vode. Ukrep je lokalno zelo pomemben. Njegovo uspešno izvedbo bo omogočilo ministrstvo pristojno za okolje in prostor ter organi v sestavi.

4.3 Tretje prioriteto področje ukrepanja

32. ukrep: Poklicno usposabljanje in pridobivanje spretnosti (M1.1),

33. ukrep: Uporaba storitev svetovanja (M2.1),

34. ukrep: Sodelovanje v shemah kakovosti (M3.1),

35. ukrep: Informiranje in promocije, ki jih izvajajo skupine proizvajalcev na notranjem trgu (M3.2),

36. ukrep: Zagon dejavnosti za mlade kmete (M6.1),

37. ukrep: Zagon dejavnosti namenjene razvoju majhnih kmetij (M6.3),

38. ukrep: Izvedba širokopasovne infrastrukture (M7.3),

39. ukrep: Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo, mobilizacijo in trženje gozdnih proizvodov – Naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa (M8.6),

40. ukrep: Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo, mobilizacijo in trženje gozdnih proizvodov – Naložbe v pred-industrijsko predelavo lesa (M8.6),

41. ukrep: Preusmeritev v prakse ekološkega kmetovanja (M11.1),

42. ukrep: Ohranitev praks in metod ekološkega kmetovanja (M11.2),

43. ukrep: Izplačilo nadomestil v gorskih območjih (M13.1),

44. ukrep: Izplačilo nadomestil za druga območja s posebnimi omejitvami (M13.3),

45. ukrep: Podpora za pilotne projekte ter razvoj novih proizvodov, praks, procesov in tehnologij (PRP_M16.2),

46. ukrep: Vzpostavitev gozdno-lesne predelovalne verige ter večja izraba lesa v industriji in energetiki (R1).

Izvedbo 33.–37. ukrepa bo omogočilo partnerstvo med kmetijskimi gospodarstvi, svetovalno službo in ministrstvom za kmetijstvo ter organi v sestavi.

Ključno vlogo oblikovanja javno-zasebnega partnerstva pri 38. ukrepu bodo imeli ponudniki telekomunikacijskih storitev.

40. ukrep je izvedbeno vezan na 46. ukrep.

Uvajanje in ohranjanje kmetijske pridelave na ekološki način in v gorskih območjih ter območjih s posebnimi omejitvami so odvisni od implementacije 41.–44. ukrepa.

Vsi ukrepi so skupaj s cilji, kazalniki in načinom doprinosa k manjši ranljivosti na podnebne spremembe zbrani v Prilogi 1.

5

Povzetek

5 Povzetek

Rezultati projekcij podnebnih sprememb na območju Vipavske doline kažejo na povišanje temperature zraka poleti, povečanje količine padavin pozimi in zmanjšanje količine padavin poleti. Posledično na območju Občine Ajdovščina pričakujemo povečanje ranljivosti za kmetijsko in hidrološko sušo v poletnem času in poplave pozimi in spomladi.

Ranljivost kmetijstva na podnebne spremembe na območju Vipavske doline je velika zaradi velike izpostavljenosti in velike občutljivosti na podnebne spremembe ter nizke sposobnosti prilagajanja. Da bi se na pričakovane podnebne spremembe uspešno prilagodili, je potrebno v obdobju 2018–2021 izvesti kopico ukrepov tako na ravni kmetij kot na ravni občine Ajdovščina in celotnega območja Vipavske doline.

Ta strategija določa nujnost izvajanja ukrepov iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020, Načrta upravljanja voda na vodnem območju Donave in Jadranskega morja za obdobje 2016–2021, Regionalnega razvojnega programa Severne Primorske (Goriške razvojne regije) 2014–2020, Načrta razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2023 in Programa ukrepov za izvedbo načrta razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2023 glede na njihovo lokalno pomembnost, opredeljeno na podlagi analize ranljivosti kmetijstva na podnebne spremembe (LIFE ViVaCCAdapt, akcija A.1), proces posvetovanja z javnostmi (občine, strokovne inštitucije s področja kmetijstva in varovanja narave in voda, pridelovalci) (LIFE ViVaCCAdapt, akcija C.1), analize vetrovnih razmer in problematike zelenih protivetrnih pasov (LIFE ViVaCCAdapt, akcija C.3) in strokovne presoje pomembnosti ukrepov v kontekstu prilagajanja kmetijstva na podnebne spremembe (LIFE ViVaCCAdapt, akcija C.1).

S tem je Občina Ajdovščina zagotovila strateški akcijski načrt izvajanja ukrepov na področju prilagajanja na podnebne spremembe v obdobju 2018–2021. Številni akterji na različnih ravneh so odgovorni za izvedbo ukrepov, kar na ukrep natančno prikazuje Priloga 1 tega dokumenta. Dokument bo pomagal Občini Ajdovščina usmerjati aktivnosti na področju prilagajanja na podnebne spremembe v kmetijstvu.

6

Literatura

6 Literatura

RRP, 2015. Regionalni razvojni program Severne Primorske (Goriške razvojne regije) 2014–2020: 358.

Cvejić in sod., 2017. Strategija prilagajanja kmetijstva na podnebne spremembe v Vipavski dolini za obdobje 2017–2021. Aktivnost C.1 v projektu LIFE – Adapting to the impacts of Climate Change in the Vipava Valley – ViVaCCAdapt (LIFE15 CCA/SI/000070): 61.

Honzak, L., Glavan, M. in Pintar, M., 2017. Analiza podnebnih projekcij. Poročilo projekta LIFE ViVaCCAdapt. BO - MO d.o.o. in Univerza v Ljubljani, Ljubljana.

URSZR, 2016. Škoda zaradi burje, suše in poplav v Vipavski dolini. Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje, Ljubljana.

Cvejić in sod., 2016. Načrtovanje rabe vode za rastlinsko pridelavo v kmetijstvu. Geodetski vestnik, 59(2): 369–375.

Tratnik, M. in Papež, J., 2017. Analiza dobrih praks. Aktivnost A.1.d v projektu LIFE – Adapting to the impacts of Climate Change in the Vipava Valley – ViVaCCAdapt (LIFE15 CCA/SI/000070). Hidrotehnik, Ljubljana.

Tratnik, M., Papež, J. in Vodopivec, P., 2017. Analiza stanja zelenih protivetrnih pasov v Vipavski dolini. Aktivnost A.1.f. v projektu LIFE – Adapting to the impacts of Climate Change in the Vipava Valley – ViVaCCAdapt (LIFE15 CCA/SI/000070). Hidrotehnik, Ljubljana in Občina Ajdovščina, Ajdovščina.

Cvejić, R. in Pintar, M., 2017. Značilnosti kmetijstva na območju Vipavske doline. Aktivnost A.1.a. v projektu LIFE – Adapting to the impacts of Climate Change in the Vipava Valley – ViVaCCAdapt (LIFE15 CCA/SI/000070). Univerza v Ljubljani, Ljubljana.

Tratnik, M., 2015. Optimizacija rabe in delovanja vodnega zadrževalnika in namakalnih sistemov na primeru Vogrščka. Univerza v Ljubljani, Ljubljana. Kompare, K. in Klančnik K., 2017. Analiza modelov upravljanja. Aktivnost A.1.c. v projektu LIFE – Adapting to the impacts of Climate Change in the Vipava Valley – ViVaCCAdapt (LIFE15 CCA/SI/000070). Inštitut za vode Republike Slovenije, Ljubljana.

Klančnik, K., in sod., 2017. Regional analysis to support adaptation of agriculture to climate change in Vipava Valley. Executive summary of project Deliverable A.1, LIFE – Adapting to the impacts of Climate Change in the Vipava Valley – LIFE ViVaCCAdapt (LIFE15 CCA/SI/000070), R. Cvejić, K. Katja, and K. Kompare, Editors. Inštitut za vode Republike Slovenije, Univerza v Ljubljani, BO - MO d.o.o., in Hidrotehnik d.d., Ljubljana.

MKGP, 2015. Načrt razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2020 in Program ukrepov za izvedbo načrta razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2020. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana.

PRP, 2017. Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije, Ljubljana: 973.

NUV, 2016. Načrt upravljanja voda na vodnem območju Donave za obdobje 2016–2021. Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije, Ljubljana: 259.

NUV, 2016. Načrt upravljanja voda na vodnem območju Jadranskega morja za obdobje 2016–2021. Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije, Ljubljana: 266.

NRN, 2017. Načrt razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2023 in Program ukrepov za izvedbo načrta razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2023. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije, Ljubljana: 59.

7

Priloga 1:
Krajina deležnikov
po ukrepih za
prilagajanje
kmetijstva Občine
Ajdovščina
na podnebne
spremembe v
Vipavski dolini

7 Priloga 1: Krajina deležnikov po ukrepih za prilagajanje kmetijstva Občine Ajdovščina na podnebne spremembe v Vipavski dolini

7.1 Prvo prioriteto področje ukrepanja